

Mål C-176/23**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

21 mars 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Tribunalul Specializat Mureş (Specialdomstolen i Mureş, Rumänien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

2 mars 2021

Klagande:

UG

Motpart:

SC Raiffeisen Bank SA

Saken i det nationella målet

Överklagande av en dom genom vilken Judecătoria Sighișoara (Förstainstansdomstolen i Sighișoara) ogillade klagandens talan med yrkande, i huvudsak, om att vissa villkor i ett låneavtal som ingåtts med motparten ska anses vara oskäligen. Begäran om förhandsavgörande avser tillämpningsområdet för rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (nedan kallat direktiv 93/13).

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

På grundval av artikel 276 FEUF begärs en tolkning av artikel 1.2 i direktiv 93/13, jämförd med skälen 12 och 13 i det direktivet.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1) Ska, vid tillämpningen av bestämmelserna i artikel 1.2 i direktiv 93/13/EEG om oskäligen villkor i konsumentavtal, som har införlivats med nationell rätt genom bestämmelserna i artikel 3.2 i Legea nr. 193/2000, republicată, privind clauzele abuzive în contractele încheiate între profesioniști și consumatori (lag nr 193/2000, i omarbetad lydelse, om oskäligen villkor i avtal som ingås mellan näringsidkare och konsumenter),

särskilt mot bakgrund av skälen 12 och 13 i direktivet,

men även med beaktande av bestämmelserna i artiklarna 80 och 81 i Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori (lagdekret nr 50/2010 om konsumentkreditavtal) (nedan kallat lagdekretet),

de bestämmelserna tolkas så, att de inte utesluter möjligheten för de nationella domstolarna att även pröva misstänkt oskälighet i avtalsvillkor som fastställs i tilläggsavtal till låneavtal som näringsidkare har ingått med konsumenter före ikraftträdandet av den sistnämnda rättsakten, det vill säga i enlighet med artikel 95 i lagdekret nr 50/2010, om dessa uttryckligen har godtagits av konsumenten, i enlighet med artikel 40.1 i lagdekret nr 50/2010 om konsumentkreditavtal, eller om de anses ha godtagits genom tyst samtycke enligt lag (*ope legis*), i enlighet med artikel 40.3 i lagdekret nr 50/2010?

2) Om den första frågan besvaras jakande vill den nationella domstolen även få klarhet i huruvida rättspraxis från nationella domstolar, där det fastställs att ett uttryckligt godkännande av ett tilläggsavtal som har upprättats i enlighet med artikel 40.1 och med stöd av artikel 95 i lagdekret nr 50/2010 om konsumentkreditavtal automatiskt innebär att [det tilläggsavtalet] har framförhandlats och att de villkor som anges däri följaktligen inte kan bli föremål för en prövning av eventuell misstänkt oskälighet, strider mot [den möjlighet som avses i fråga 1], mot bakgrund av det ovan anförda och omständigheterna i den anhängiggjorda tvisten?

Anförda unionsbestämmelser och anförd praxis från EU-domstolen

Direktiv 93/13: skälen 12, 13 och 15 samt artiklarna 1.2, 2.1 b, 6.1, 7.2 och 8.

Dom av den 9 juli 2020, Banca Transilvania (C-81/19, EU:C:2020:532), dom av den 14 mars 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207), dom av den 20 september 2018, OTP Bank och OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750), dom av den 20 september 2017, Andriciuc m.fl. (C-186/16, EU:C:2017:703), och dom av den 10 september 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189).

Anförda nationella bestämmelser

Legea nr. 193 din 6 noiembrie 2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (lag nr 193 av den 6 november om oskäligen villkor i avtal mellan näringsidkare och konsument): artiklarna 1, 2.1, 2.2, 3.2, 6, 12 och 14. I den lagen, som införlivar direktiv 93/13 med nationell rätt, föreskrivs i artikel 3.2 att "avtalsvillkor som föreskrivs på grundval av andra gällande rättsakter är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv".

Legea nr. 289 din 24 iunie 2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice (lag nr 289 av den 24 juni 2004 om regelverket för konsumentkreditavtal avsedda för konsument (fysiska personer)). I artikel 8 i den lagen, i den lydelse som var tillämplig vid tidpunkten för låneavtalets undertecknande, föreskrevs bland annat att låneavtalet skulle innehålla uppgift om den årliga effektiva räntan och om villkoren för ändring av denna. Den artikeln har ändrats genom Ordonanța de urgență nr. 174 din 19 noiembrie 2008 pentru modificarea și completarea unor acte normative privind protecția consumatorilor (lagdekret nr 174 av den 19 november 2008 om ändring och komplettering av vissa rättsakter om konsumentskydd), så att låneavtalet ska innehålla uppgift om "räntesatsen, med angivande av typen av ränta, fast och/eller rörlig, och om räntan är rörlig ska ändringen av den inte styras av borgenärens vilja, [utan vara] knuten till förändringar av verifierbara referensindex, som specificeras i avtalet, eller till lagstiftningsändringar som kräver [en sådan ändring]".

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50 din 9 iunie 2010 privind contractele de credit pentru consumatori (lagdekret nr 50 av den 9 juni 2010 om konsumentkreditavtal) (nedan kallat lagdekret nr 50/2010): artiklarna 37, 80, 81 och 95. Genom detta dekret upphävdes lag nr 289/2004.

I artikel 37 i lagdekret nr 50/2010, i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet, fastställdes bland annat att i kreditavtal med rörlig ränta ska "räntesatsen vara knuten till förändringarna av referensindex Euribor/Robor/Libor/referensräntan hos BNR [Rumäniens centralbank], beroende på lånevalutan, till vilken långgivaren kan lägga till en viss fast marginal för avtalets hela löptid".

I artikel 40.1 i det lagdekretet föreskrivs att "det är förbjudet med avtalsvillkor som ger långgivaren rätt att ensidigt ändra avtalsvillkoren utan att ingå ett tilläggsavtal, som godtas av konsumenten". I artikel 40.3 föreskrivs att "vid ändringar som krävs enligt lag ska underlåtenhet från konsumentens sida att underteckna sådana tilläggsavtal som föreskrivs i punkt 1 betraktas som ett tyst samtycke ...".

I artikel 95 i lagdekret nr 50/2010, i dess ursprungliga lydelse, föreskrevs följande:

”1) I fråga om gällande avtal är långivarna skyldiga att, inom 90 dagar från ikraftträdandet av detta lagdekret, säkerställa att avtalet är förenligt med bestämmelserna i detta.

2) Ändringar av gällande avtal ska göras genom tilläggsavtal inom 90 dagar från ikraftträdandet av förevarande lagdekret.

...

5) Underlåtenhet från konsumentens sida att underteckna sådana tilläggsavtal som avses i punkt 2 ska betraktas som ett tyst samtycke.”

Lagdekretet har antagits av det rumänska parlamentet som, genom Legea nr. 288 din 28 decembrie 2010 (lag nr 288 av den 28 december 2010), ändrade ovannämnda artikel 95 enligt följande:

”Bestämmelserna i detta lagdekret ska inte tillämpas på avtal som är gällande den dag då det träder i kraft ...”

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19 din 29 martie 2019 pentru modificarea și completarea unor acte normative (lagdekret nr 19 av den 29 mars 2019 om ändring och komplettering av vissa rättsakter): artiklarna II och XI.

Codul civil (den rumänska civillagen): artiklarna 993, 994, 1088 och 1092.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Den 23 mars 2007 ingick parterna ett låneavtal med rörlig ränta genom vilket motparten beviljade klaganden ett belopp på 15 300 schweiziska franc (CHF), med en återbetalningsperiod på 156 månader.
- 2 Enligt punkt 1.1 i det avtalet skulle klaganden betala en administrationsavgift för lånet på 300 CHF, vilket motsvarar 2 procent av det utlånade beloppet. Enligt punkt 3.3 i ovannämnda avtal uppgick den årliga räntesatsen vid den tidpunkt då avtalet ingicks till 5,9 procent, men motparten kunde ändra den i förhållande till utvecklingen på finansmarknaden. Klaganden skulle underrättas om den nya räntesatsen.
- 3 Den 10 september 2010 underrättades klaganden om att det aktuella låneavtalet skulle ändras. I det meddelandet angav motparten i huvudsak att lagstiftaren, genom lagdekret nr 50/2010, hade krävt vissa ändringar i samtliga låneavtal som ingåtts med konsumenter, bland annat i fråga om villkoren om strukturen för den rörliga räntan, som skulle vara knuten till ett objektivi index grundat på lånets valuta, med tillägg av en fast marginal för kreditinstitutet. Indexet för lån i CHF var Libor 6M.

- 4 Klaganden väckte talan den 29 december 2017 och yrkade, i huvudsak, att avtalsvillkoren i punkterna 1.1 och 3.3 i låneavtalet skulle anses vara oskäligen.
- 5 Motparten gjorde i sitt svaromål gällande att villkoren i fråga inte kan bli föremål för en oskälighetsbedömning och åberopade i det syftet artiklarna 4.6 och 3.2 i lag nr 193/2000. Motparten betonade i det avseendet dels att de aktuella villkoren gäller beskrivningen av avtalets föremål samt ersättningens lämplighet i förhållande till de tjänster som ska tillhandahållas, dels att den rörliga räntan för lånet härrör från ett tilläggsavtal till låneavtalet vilket avspeglar bestämmelserna i lagdekret nr 50/2010.
- 6 Genom dom av den 10 juni 2020 ogillade Judecătoria Sighișoara klagandens talan på de grunder som motparten anfört. Klaganden har överklagat den domen till den hänskjutande domstolen.

Parternas huvudargument

- 7 Klaganden har gjort gällande att den rättsakt som lagdekret nr 50/2010 utgör innehåller bestämmelser som uteslutande syftar till att stärka konsumentskyddet. De bestämmelserna införlivades dock på felaktigt sätt med det omtvistade låneavtalet, eftersom hänsyn inte togs till den faktiska situationen vid den tidpunkt då låneavtalet ingicks, utan snarare till den som rådde vid en tidpunkt nära ikraftträdandet av lagdekret nr 50/2010, då den avtalsenliga räntan redan hade fastställts på grundval av villkor som misstänks vara oskäligen.
- 8 Motparten har gjort gällande att verkningarna av det ursprungliga villkoret i artikel 3.3 i avtalet upphörde att gälla den dag då tilläggsavtalet av den 10 september 2010 trädde i kraft. Ovannämnda villkor har ersatts med det nu gällande villkoret, genom vilket räntesatsen för lånet är knuten till ett verifierbart referensindex, nämligen LIBOR 6M, med tillägg av en fast marginal. Motparten har således följt de tvingande bestämmelserna i lagdekret nr 50/2010 och agerat på lämpligt sätt enligt Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor (Nationella konsumentskyddsmyndigheten), såsom framgår av en skrivelse från den sistnämnda av den 5 oktober 2010.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 9 Den hänskjutande domstolen anser att det, mot bakgrund av direktiv 93/13 och relevant praxis från EU-domstolen, ska prövas huruvida avtalsvillkor som avspeglar bestämmelserna i lagdekret nr 50/2010 inte ska bli föremål för en oskälighetsbedömning.
- 10 EU-domstolen har i det avseendet betonat att eftersom bestämmelserna i artikel 1.2 i direktiv 93/13 utgör ett undantag från systemet för skydd av konsumenter mot oskäligen avtalsvillkor ska de tolkas strikt, med tanke på att detta undantag från tillämpningsområdet för nämnda direktiv motiveras av att det får

antas att den nationella lagstiftaren har sett till att det finns en balans mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter vad gäller vissa avtal.

- 11 För att kontrollera huruvida ett avtalsvillkor avspeglar en rättsakt, i den mening som avses i nämnda bestämmelse, anser den hänskjutande domstolen att det måste fastställas huruvida ifrågavarande bestämmelser i nationell rätt är tillämpliga på avtalsparterna oberoende av deras val och även om de bestämmelserna är dispositiva, så att de ska tillämpas ex officio när parterna inte har avtalat något annat.
- 12 Den hänskjutande domstolen har påpekat att den rumänska lagstiftaren, genom bestämmelserna i lagdekret nr 50/2010, ansåg att det var nödvändigt att reglera låneavtal som ingås mellan näringsidkare och konsumenter, eftersom den hade funnit att den tidigare lagstiftningen var otillräcklig för att på lämpligt sätt skydda konsumenter från näringsidkares naturliga instinkt att utnyttja sin makt i fråga om deras erfarenhet och faktiska möjligheter när det gäller att införa avtalsvillkor som kan vara oskäligen. Lagstiftaren har således försökt undanröja möjligheten till missbruk från näringsidkarnas sida, eftersom det saknas lagstiftning om låneavtal med rörlig ränta som näringsidkare ingår med konsumenter.
- 13 I artikel 95 i lagdekret nr 50/2010, i dess ursprungliga lydelse, föreskrevs en mekanism för att kreditinstitut omedelbart skulle tillämpa dessa tvingande bestämmelser, även i fråga om gällande låneavtal. Sådana avtal skulle därför behöva ändras genom ett tilläggsavtal, som skulle delges konsumenten för dennes undertecknande. Underlåtenhet att underteckna tilläggsavtalet togs som ett tyst samtycke till villkoren i detta. Den hänskjutande domstolen har dock påpekat att lagstiftaren inte har reglerat möjligheten att faktiskt förhandla om de avtalsvillkor som berörs av ändringar. Den mekanismen avskaffades genom lag nr 288/2010 om antagande av lagdekret nr 50/2010, vilket dock var för sent i förevarande fall, eftersom tilläggsavtalet i fråga hade delgetts klaganden och klaganden ansågs ha undertecknat det.
- 14 Mot denna bakgrund hyser den hänskjutande domstolen tvivel om huruvida de relevanta bestämmelserna i lag nr 50/2010 uppfyller kravet på en presumerad jämvikt mellan alla rättigheter och skyldigheter för parterna i vissa avtal. Den hänskjutande domstolen tvivlar dessutom på om avtalsvillkoren i det aktuella tilläggsavtalet är förenliga med bestämmelserna i lagdekret nr 50/2010, eftersom avtalsvillkoren inte innehåller grundläggande uppgifter och information som gör det möjligt för klaganden att förstå omfattningen av de skyldigheter som denne åtar sig.
- 15 Den hänskjutande domstolen har vidare understrukit att artikel 37 i lagdekret nr 50/2010 endast fastställer den påbudna strukturen för den rörliga avtalsräntan, i form av ett objektiva referensindex och en fast marginal. Den sistnämnda avspeglar näringsidkarens avtalsintressen, medan indexet är oberoende av parternas vilja. Detta index kan dock variera avsevärt över tid och kan utnyttjas på bästa sätt av näringsidkaren, som har erfarenhet och en större förmåga när det

gäller att föregripa utvecklingen än en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten konsument. Den hänskjutande domstolen ställer sig därför tveksam till att bestämmelserna i den artikeln kan tillämpas oberoende av parternas vilja eller ex officio, i avsaknad av ett avtal mellan parterna.

- 16 Den hänskjutande domstolen har preciserat i detta avseende att näringsidkarna, genom att fastställa den rörliga räntesatsen för låneavtalet genom det tilläggsavtal som avspeglar bestämmelserna i lagdekret nr 50/2010, har beaktat strukturen för den rörliga räntan på ett sätt som uteslutande var till deras fördel, med hänsyn till de särskilda omständigheterna vid den tidpunkten, eftersom referensindex värde var exceptionellt lågt när det avtalet trädde i kraft. Näringsidkarna har omvandlat skillnaden mellan dessa index och avtalsräntan till den fasta marginal som de hade rätt till och som lagstiftaren tillerkänt dem. Eftersom referensindex endast kunde förändras med en tillväxttrend följde den rörliga räntan samma trend, enbart till näringsidkarens fördel och till uppenbar nackdel för konsumenten.
- 17 Lagstiftaren har således frångått sin avsikt att inrätta ett bättre system för konsumentskydd, vid det faktiska genomförandet av lagdekret nr 50/2010, genom att göra konsumenterna uppenbart mer sårbara ur avtalsmässig synvinkel.
- 18 Den hänskjutande domstolen har slutligen betonat att enligt de nationella domstolarnas praxis på området kan sådana avtalsvillkor som de som är i fråga i det nationella målet inte bli föremål för en oskälighetsbedömning. Följaktligen är det vare sig möjligt att förhandla om sådana villkor eller att föreskriva lämpliga garantier för att ett ifrågasättande ska kunna göras av en eventuell oskälighetsbedömning från näringsidkarnas sida av de normativa bestämmelser som de villkoren avspeglar.